

ว่าด้วยบทบาทของสตรีเยอรมัน จากอดีตสู่ปัจจุบัน

**Die Rolle der deutschen Frauen :
gestern und heute**

อัญชลี โตพึงพงศ์
Anchalee Topeongpong

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอภาพของสตรีเยอรมันในแง่มุมต่าง ๆ จากอดีตถึงปัจจุบันโดยสังเขป บทบาทของสตรีเยอรมันไม่เพียงแต่ถูกหล่อหลอมจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง ความเชื่อ และชนบทประเพณีเท่านั้น แต่ยังถูกกำหนดจากเพศชายด้วย แม้เมื่อปลายศตวรรษที่ผ่านมามีการปฏิรูปบทบาทสตรีและสร้างจิตสำนึกขึ้นแล้ว สตรีเยอรมันก็ยังต้องต่อสู้เพื่อสิทธิเสมอภาคและการยอมรับในแวดวงต่าง ๆ ต่อไป

Zusammenfassung

Der Artikel gibt einen kurzen Ueberblick ueber die deutschen Frauen - sowohl in der Geschichte als auch in der Gegenwart. Bei diesem Versuch hat die Verfasserin frueh erkannt, dass sich die Rolle der Frauen in Deutschland einem vielfaeltigen Wandlungsprozess unterzogen hat. Sie wurde und wird nicht nur von wirtschaftlichen,

politischen und religioesen Faktoren beeinflusst, sondern auch von ihrem maennlichen Gegenueber wesentlich bestimmt. Trotz der grossen Revolution des letzten Jahrhunderts, in dem mehrere Frauen eine hoehere Bildungschance bekamen und fuer die Wahrnehmung der geschlechtsspezifischen Diskrepanz staerker sensibilisiert worden sind, werden sie - besonders in der Berufswelt - immer noch benachteiligt. Die Frauen des 21. Jahrhunderts werden wohl fuer die Gleichberechtigung weiter kaempfen muessen.

ในสมัยยุคกลางเมื่อพันกว่าปีมาแล้ว ผู้หญิงเยอรมันมีทางเลือกไม่มากนัก ซ้ำยังถูกกำหนดบทบาทและภาระหน้าที่ตั้งแต่วินาทีแรกที่ลืมตาดูโลก ผู้หญิงกว่า 90 % ต้องใช้ชีวิตอยู่กับไรนา และทำงานให้กับเจ้าของที่ดิน (คล้ายกับระบบศักดินาของไทยเรา) จากหลักฐานของยุคกลางตอนต้น ผู้หญิงมีหน้าที่เลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ ดูแลเรือกสวน เลี้ยงเด็ก ปรงอาหาร บั่นด้าย ทอผ้า และทำงานฝีมือภายในบ้านหลายประเภท ส่วนผู้ชายต้องทำไร่นา เมื่อถึงวันอาทิตย์จึงจะได้หยุดพักผ่อนเล็กน้อย เนื่องจากถือว่าเป็นวันของพระเจ้า (Tag des Herren)

คริสตจักรไม่ได้กำหนดเวลาการทำงานเพียงอย่างเดียว แต่ยังกำหนดขอบเขตหน้าที่ระหว่างชายหญิงอีกด้วย ผู้คนในยุคกลางเชื่อกันว่า การให้ผู้หญิงจับคันไถนาเป็นบาป และแสดงให้เห็นโลกอันวิปริตผิดแผก (Roeckelein 2004) อย่างไรก็ดี ยามที่เจ้าของที่ดินขาดแคลนแรงงานชาย และจำต้องใช้หญิงทำหน้าที่แทน ข้อห้ามนี้ก็ไม่ได้รับการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดนัก ด้วยเหตุนี้ ผู้หญิงจึงต้องทำงานทั้งหนักเบา นอกบ้านและในบ้านไปโดยปริยาย สำหรับการดำรงชีวิตภายในบ้าน ผู้เป็นสามีเปรียบได้กับเจ้านายเหนือหัว (Herr im Haus) หากผู้หญิงทำความผิด ฝ่ายชายจะเป็นผู้ตัดสินลงโทษ ถือเป็นการแสดงความเด็ดขาดและสิทธิอำนาจในการปกครองอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นในศตวรรษที่สิบสี่ พวกชาวไร่ชาวนาจึงมีประเพณีว่า ชายที่กลัวเมียจนยอมให้อีกฝ่ายทุบตีตน จะต้องถูกบังคับให้ขี่ลาประจานรอบหมู่บ้าน (Roesener 1987 : 191f.)

นอกจากชีวิตด้านเกษตรกรรมแล้ว ผู้หญิงในต้นยุคกลางยังมีชีวิตที่ยึดติดกับคริสต์ศาสนาอย่างมาก ลำนำนางชีและคอนแวนต์กลายเป็นทางเลือกใหม่ ไม่เฉพาะสำหรับผู้หญิงซึ่งต้องการหลุดพ้นจากโลกภายนอกและไฝหาทางธรรมเท่านั้น แต่สำหรับผู้หญิงซึ่งต้องการเป็นอิสระจากภาระผูกพันทางสังคม และอุทิศตนให้กับการอ่านอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ นี่ยังเป็นยุคที่ภาพของผู้หญิงได้รับอิทธิพลจากแนวคิดยุคอัศวิน หญิงผู้สูงศักดิ์จะได้รับการยกย่องว่างามพร้อมสมบูรณ์แบบ ซึ่งอัศวินทั้งหลายใฝ่ฝันจะได้เป็นข้ารับใช้ (Ziel ritterlicher Dienstbereitschaft) ดังปรากฏในกวีนิพนธ์ Minnesang อีกด้วย

แต่เมื่อถึงปลายยุคกลาง ผู้หญิงกลับถูกยึดเยียดบทบาทใหม่ให้ในฐานะของแม่หมด นี่เป็นภาพตรงกันข้ามกับภาพของนางชีผู้ศรัทธาในพระเป็นเจ้า หรือภาพของเจ้านางแห่งอัศวินอย่างสิ้นเชิง หากพิจารณาเรื่องการตามล่าแม่หมดในยุคนี้ดี ๆ แล้ว จะมองเห็นนัยของการกดขี่ทางเพศชัดเจนขึ้น บรรดาหญิงม่ายที่มีความรู้ความเข้าใจสามารถรักษาโรคต่าง ๆ หรือแม่เฒ่าที่ใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยว มักถูกกล่าวหาว่ามีเวทมนตร์คาถาหรือพลังอำนาจลึกลับสามารถติดต่อกับวิญญาณและภูติผีปีศาจได้ ทั้งที่จริง ๆ แล้ว ผู้หญิงเหล่านี้คือเพศที่อ่อนแอกว่า ซึ่งตกเป็นเหยื่อของพวกนักบวช ซึ่งเมื่อจับหญิงที่เชื่อว่าเป็นแม่หมดมาได้ ก็จะทำการทรมานด้วยวิธีการเหี้ยมโหดหลายรูปแบบ จนกระทั่งจำเลยจำต้องยอมรับสารภาพว่าได้ติดต่อกับและร่วมรักกับซาตาน และพวกเธอเหล่านั้นจะถูกเผาทั้งเป็นในที่สุด ในเมือง Rothenburg ob der Tauber ซึ่งอยู่ในรัฐบาเวเรียทางตอนใต้ของประเทศเยอรมนี ยังมีพิพิธภัณฑสถานซึ่งจัดแสดงเครื่องทรมานอันน่าขนพองสยองเกล้าให้ชมเป็นขวัญตาจนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่า ขบวนการตามล่าแม่หมดในศตวรรษที่ 16 และ 17 นอกจากจะแสดงถึงความบ้าคลั่งของเพศชาย และการใช้อำนาจบาตรใหญ่ตามอำเภอใจแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นภาพการจัดระเบียบทางสังคม และกำหนดบทบาทของผู้หญิง ที่มีศาสนจักรและผู้ชายคอยชักใยอยู่เบื้องหลังด้วย (Merchant 1987)

ยุคเรอเนสซองส์ ความหมายของคำว่าผู้หญิงกลับเปลี่ยนเป็นแง่ลบมากขึ้น ยิ่งในทางนิรุกติศาสตร์แล้ว คำว่า *femina* จะหมายถึงผู้ที่เลวร้าย มาแต่กำเนิด ผู้หญิงจึงถูกมองว่าเป็นเพศที่หยาบหละซื่อคนง่าย พุดมากไร้สาระ และคอยยั่วผู้ชายให้เกิดราคะตัณหา (Nesner 1999 : 97f.) ภาพเขียนใน ศตวรรษที่ 16 และ 17 จึงมักนำเสนอภาพของผู้หญิงจากมุมมองนี้ โดยศิลปินจะวาดภาพผู้หญิงไร้ยางอาย เมมาเหล้าองุ่น ด่าทอ ทูบตีสามี หรือ ยื้อยุดฉุดกระชากชายขึ้นไปพลอดรักบนเตียง ผู้คนในสมัยเรอเนสซองส์ยัง เชื่ออีกด้วยว่าการร่วมรักกับหญิงแต่ละครั้ง จะทำให้ชายอายุสั้นลงไปหนึ่งวัน (Merchant : 1987)

ในช่วงศตวรรษที่ 18 ราวปี ค.ศ. 1770 การแบ่งหน้าที่ระหว่างชาย และหญิงในเยอรมันเริ่มชัดเจนขึ้น รูปแบบการใช้ชีวิตของครอบครัวชนชั้น กลางในยุคนี้ ผู้ชายต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และหาเงินมาใช้จ่ายใน ครอบครัว ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน นี่ทำให้ผู้หญิง ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ถูกจำกัดให้ใช้ชีวิตภายในบ้าน และต้องพึ่งพา ผู้เป็นสามีในทุก ๆ ด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการเงิน (Scholz 1992 : 93) ชีวิตของผู้หญิงที่ดีจะต้องเป็นไปตามแบบแผน และรักษาวลสงวนตัว ไม่ออกไปข้องแวะกับโลกภายนอกบ้านซึ่งหยาบช้า น่าหวาดกลัว และเต็มไปด้วย ภัยอันตราย (Haentzschel 1991 : 201) Christian Wilhelm Spieker ผู้แต่ง “Emiliens Stunden der Andacht und des Nachdenkens” ข้อเขียนทาง ศาสนศาสตร์ที่โด่งดัง จนกลายเป็นหนังสือต้นแบบให้กับนักประพันธ์อื่น ๆ ในยุคนี้ยังกล่าวถึงเพศหญิงว่าเปรียบเสมือนดอกไม้หรือเถาไฉวี่ พันเกี่ยวอยู่กับต้นโอ๊กแข็งแรง ซึ่งก็คือผู้ชาย และลงความเห็นว่า ผู้หญิงสมควรเป็นฝ่าย เสียสละ ยอมปรนนิบัติผู้อื่น (ซึ่งก็คือสามีและลูก) โดยไม่คิดถึงประโยชน์ ส่วนตน (*selbstlose Aufopferung*)

การเลี้ยงดูอบรมลูกในยุคนี้ก็จะเป็นไปตามแนวคิดแบ่งแยกชายหญิง เช่นกัน เด็กชายจะมีโอกาสได้เล่าเรียนในระดับสูง หรือฝึกวิชาชีพแขนงต่าง ๆ ในขณะที่เด็กหญิงจะเรียนรู้สิ่งที่มีเนื้อหาสาระไม่เข้มข้นเท่า หรือจริงจางน้อยกว่า หลักสูตรการศึกษาสำหรับผู้หญิงประกอบด้วยวิชาทั่วไปและวิชาการเรือน ซึ่ง

เตรียมความพร้อมของผู้หญิงให้ออกไปทำหน้าที่แม่บ้าน ในช่วงต้นศตวรรษที่ยี่สิบ วิชาการเรือนจึงยิ่งเพิ่มความสำคัญมากขึ้นในฐานะวิชาบังคับพื้นฐานสำหรับโรงเรียนสตรีล้วน (Jacobi 1994 : 274)

กิจวัตรประจำวันของเด็กสาวอายุราวสิบห้าถึงสิบหกปีในครอบครัวชนชั้นกลางที่มีการศึกษาก็ดำเนินไปตามกรอบความคิดข้างต้น โดยเด็กหญิงจะช่วยทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำงานฝีมือสำหรับแต่งบ้านหรือเป็นของขวัญ จ้างครูพิเศษมาสอนดนตรีที่บ้าน อ่านวรรณกรรมภาษาอังกฤษ หรือฝรั่งเศส ในยามว่าง หรือสังสรรค์ในหมู่เพื่อนผู้หญิงด้วยกัน ด้วยเหตุนี้เอง ชีวิตของผู้หญิงจึงถูกมองว่าไร้แก่นสาร เพราะไม่ต้องรับผิดชอบ หรือทำหน้าที่ผู้นำ เช่นเดียวกับผู้ชาย

เด็กผู้หญิงและหญิงสาวในยุคนี้จึงแทบไม่มีโอกาสฝึกวิชาชีพเลย ราวปี ค.ศ. 1895 มีจำนวน 25 % ของจำนวนประชากรสตรีทั้งหมด ที่ประกอบอาชีพด้านกลีกรรม ค้าขาย ทำงานในโรงงาน หรือเป็นสาวใช้ตามบ้าน และส่วนใหญ่มาจากชนชั้นล่างที่ต้องทำงานหาเลี้ยงปากท้อง (Haentzschel 1991: 202) ส่วนสตรีจากชนชั้นกลาง ถึงจะมีโอกาสในการเลือกประกอบอาชีพได้ แต่ก็อยู่ในแวดวงจำกัด เช่น ครูโรงเรียนอนุบาล ครูโรงเรียนประถม นางพยาบาล ครูสอนดนตรี นักร้อง นักแสดง หรือนักเขียน ในขณะที่สตรีจากตระกูลสูงศักดิ์ ระเบียบสังคมจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบชีวิตไปโดยอัตโนมัติ คืออยู่เฉย ๆ ไม่ต้องทำอะไร ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องน่าอภิมรณนัก

ผู้หญิงในศตวรรษที่ 19 จำนวนไม่น้อย จึงหันไปอ่านหนังสือเป็นการฆ่าเวลา หนังสือกลายเป็นเครื่องแก้เบื่อ และช่วยชดเชยสิ่งที่ขาดหายไปในโลกแห่งความจริง พวกสาว ๆ จะใช้เวลาท่องจำบทกวี ข้อความอันไพเราะ แล้วจดรวบรวมไว้ในสมุดกลอน (Poesiealbum) จนกระทั่งกลายเป็นความนิยมแพร่หลายไป ประเภทของหนังสือก็เพิ่มความหลากหลายขึ้น มีทั้งนิยาย การตั้งถิ่นฐานในดินแดนใหม่ นิยายปรัมปรา นิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับปรัชญา การศึกษา และอื่น ๆ อีกมากมาย ไม่เหมือนกับในสมัยก่อน ๆ ที่มีแต่หนังสือนิทาน ตำราทำกับข้าว และคำสอนทางศาสนาเท่านั้น ในศตวรรษนี้ เกิดปรากฏการณ์นักเขียนสตรีในวงการวรรณกรรมเยอรมัน ปี ค.ศ. 1825 มี

นักเขียนสตรี 500 คน แต่เมื่อถึงปี ค.ศ. 1898 ประมาณเจ็ดสิบปีให้หลัง นักเขียนหญิงกลับเพิ่มมากขึ้นจนนับรวมได้กว่า 5,000 คน จำนวนนักอ่านก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เช่นกัน การอ่านกลายเป็นเรื่องนิยมแพร่หลาย มีการจัดตั้งชมรมผู้รักการอ่าน ห้องสมุด และองค์กรเอกชนส่งเสริมการอ่าน จนกระทั่งมีคำกล่าวว่า “แวดวงการอ่านของเยอรมันเดี๋ยวนี้ถูกผู้หญิงครอบงำหมด” (Die deutsche Lesewelt ist jetzt fast ganz von Frauen beherrscht) (Haentzschel 1991 : 197)

สถิติตัวเลขนี้ทำให้เห็นว่า มีผู้หญิงที่สามารถอ่านออกเขียนได้มากขึ้นเรื่อย ๆ และถือเป็นเรื่องน่ายินดีประการหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากถือว่าผู้หญิงไม่มีความพร้อมทางพุทธิปัญญา ไม่อาจเข้าใจศัพท์ยาก ๆ หรือความหมายอันลึกซึ้งได้ (Haentzschel 1991 : 207) ในปี ค.ศ. 1815 จึงมีการถกเถียงเกี่ยวกับเสรีภาพการอ่านของผู้หญิงและเห็นพ้องให้มีมาตรการควบคุมและตรวจสอบหนังสือ มีการแนะนำหรือกำหนดรายชื่อหนังสือสำหรับนักอ่านหญิง ซึ่งมักเน้นหนักไปทางวรรณคดี นวนิยาย และเรื่องที่ทำให้ความบันเทิงมากกว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์หรือข้อเขียนวิชาการหนัก ๆ

ตัวอย่างของวรรณคดีบางเรื่องที่ไม่แนะนำให้ผู้หญิงอ่าน ได้แก่ งานประพันธ์เรื่อง Wilhelm Meister ของกวีเอก Goethe และข้อเขียนเกือบทุกชิ้นของ Schiller นี่อาจเป็นเพราะภาพของผู้หญิงในงานของ Schiller มีความโดดเด่นที่แตกต่าง สำหรับเขา เพศหญิงคือนิยามหนึ่งของธรรมชาติ คือเอกภาพของความงาม ความสมบูรณ์แบบ ที่ชายจะพึงเรียนรู้และพัฒนาไปให้ถึง (Utopiemodell) และอาจเป็นเพราะ Schiller เป็นกวีหัวก้าวหน้าคนหนึ่งซึ่งพยายามเตือนผู้คนในสมัยนั้น ที่ยังคงยึดติดกับระบอบปกครองแบบอำนาจเบ็ดเสร็จ ทั้งในสถาบันรัฐและครอบครัว ให้หันไปดูการปฏิบัติในประเทศฝรั่งเศสเป็นตัวอย่าง และกล่าวว่า การแบ่งหน้าที่ระหว่างชายหญิงจะขัดขวางมนุษย์ไม่ให้พัฒนาไปถึงความสมบูรณ์แบบได้ (Scholz 1992 : 161)

การออกข้อห้ามดังกล่าวทำให้ผู้หญิงกลับสู่ภาวะไม่มีปากเสียงดังเดิม และหันไปอ่านหนังสือที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน อาทิ นิยายรักสะเทือนใจ นิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มักลงพิมพ์เป็นตอน ๆ ต่อเนื่องกันใน

นิตยสารผู้หญิง และได้รับความนิยมอย่างมาก ที่โด่งดังเห็นจะได้แก่นิตยสารที่มีชื่อว่า Gartenlaube ซึ่งตีพิมพ์นิตยสารของ Marlitt หรือ Courths-Mahler (Hooch-Demarle 1994 : 179) นอกจากนั้น ยังมีงานแปลโดยสตรีเกิดขึ้นมากในยุคนี้ เนื่องจากเป็นงานที่สามารถทำอยู่กับบ้านได้ และหยิบขึ้นมาทำเมื่อไหร่ก็ได้ โดยไม่ต้องกลัวว่าจะกระทบงานดูแลบ้านเรือน ซ้ำยังมีรายได้ดี และไม่ต้องพิมพ์ชื่อผู้แปลกำกับ ผู้หญิงที่รับจ้างแปลหนังสือจึงไม่ต้องกลัวว่าจะทำให้สามีหรือชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลเสื่อมเสีย (ibid. 182)

วรรณกรรมซึ่งมีแนวทางไกลจากความจริง เช่นเรื่องสยองขวัญ นิยายรักประโลมโลก และเน้นหนักไปทางจริยธรรม การวางตัวในสังคม มารยาทหญิง ได้รับความนิยมตั้งแต่กลางศตวรรษที่ ๑๘ ไปจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๑ บรรยากาศทางวรรณกรรมดังกล่าวบ่งชี้ให้เห็นสังคมที่ยังคงแบ่งแยกชายหญิงออกจากกัน และปิดกั้นโอกาสเติบโตทางพุทธิปัญญาของอีกฝ่ายอยู่นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม การขยายตัวทางการศึกษาก็ยังดำเนินไปไม่หยุดยั้ง โดยเฉพาะในสมัยสาธารณรัฐไวมาร์ มีการจัดตั้งสมาคมครูสตรีเยอรมัน (ADLV) ขึ้นซึ่งได้รับการอนุเคราะห์ทางการเงินจากสตรีที่มีฐานะ และบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงวิชาการ เช่น Wilhelm Dilthey สมาคมเป็นหัวเรือใหญ่ในการสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาสำหรับเด็กหญิง ในช่วงนี้จึงมีโรงเรียนมัธยมสตรีก่อตั้งขึ้นหลายแห่ง อาทิ ที่เมืองคาร์ลสruhe ค.ศ. 1893 เมืองชตุท์ทาร์ท ค.ศ. 1899 และเมืองโคโลญจน์ ค.ศ. 1903 ทั้งนี้เพราะโรงเรียนสตรีส่วนใหญ่ในสมัยนั้น ยังจัดการศึกษาเพียงระดับกลาง และเน้นหนักไปทางภาษาต่างประเทศ มีวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เพียงส่วนน้อย และไม่มีวิชาภาษาละตินเลย ทำให้ผู้หญิงไม่อาจศึกษาต่อถึงชั้นมหาวิทยาลัยได้ แต่ในปี 1908 ได้มีการปฏิรูปในโรงเรียนครั้งสำคัญ ตั้งแต่นั้นมาผู้หญิงได้รับโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกับชายมากขึ้นกว่าเดิม (Jacobi 1994 : 280-281)

ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของประเทศเยอรมนี ไม่เพียงแต่ทางการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ แต่ยังถือเป็นจุดแตกหักระหว่างบทบาทของชายและหญิงที่ถูกแบ่งแยกจากกันมา

แต่ไหนแต่ไร เพราะในขณะที่ผู้ชายไปสู้รบในสมรภูมิ ผู้หญิงก็ต้องเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัวตามลำพัง ความเปลี่ยนแปลงนี้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ผู้หญิงกลายเป็นตัวจักรสำคัญในการก่อสร้างบ้านเมืองขึ้นใหม่จนได้รับการขนานนามว่า *Truemmerfrauen* และเรียนรู้จักการเอาตัวรอดในทุกรูปแบบ ยามที่ไม่มีผู้ชายทำหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัว แม้เมื่อหลังสงครามโลกผ่านไป พวกผู้ชายจะค่อย ๆ หายกลับมาก และผู้หญิงส่วนมากต้องกลับไปสู่บทบาทเดิมคือ ทำหน้าที่ดูแลบ้านและเลี้ยงลูกก็จริง แต่ตอนนี้รอยต่อระหว่างครอบครัวและโลกแห่งการทำงานได้เกิดขึ้นแล้วทั้งทางตรงและทางอ้อม

นับแต่ปี 1950 เป็นต้นมา การประกอบอาชีพของสตรีเริ่มเปิดกว้างขึ้นเรื่อย ๆ สตรีมีโอกาสไต่เต้าขึ้นไปถึงตำแหน่งที่สูงกว่าเดิม และสามารถเลือกทำงานในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างมีอิสระมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานตามบริษัทห้างร้าน หรืองานบริการสาธารณสุข อย่างไรก็ตาม การก้าวหน้าทางหน้าที่การงานของผู้หญิงอย่างรวดเร็ว อาจไม่ได้เกิดขึ้นจากสถานการณ์บีบบังคับ หรือเพราะความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้หญิงแต่เพียงประการเดียว แต่เป็นเพราะรากฐานการศึกษาและการส่งเสริมการอ่านในศตวรรษที่สิบเก้า ซึ่งเตรียมความพร้อมพื้นฐานให้ผู้หญิงออกไปประกอบอาชีพได้

ปี ค.ศ. 1968 (หรือที่รู้จักกันในนาม ยุคบุปผาชน) การปฏิรูปครั้งใหญ่ปะทุขึ้นในประเทศเยอรมนีอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในแวดวงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแวดวงการศึกษา วรรณกรรม ศาสนา และยังมีอิทธิพลต่อแนวคิด การอบรมเลี้ยงดู และการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมด้วย นี่ถือเป็นจุดหักเหที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศแถบยุโรปตะวันตก เป็นกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย และความเป็นปัจเจกมากขึ้น (*Modernisierung und Individualisierung*)

รูปแบบชีวิตของผู้หญิงก็เปลี่ยนไปเช่นกัน Peuckert พูดยุถึงวิถีชีวิตสตรี ตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1970 ว่า มีความสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพนอกบ้านอย่างมาก โดยสร้างคำศัพท์ใหม่ที่ว่า *Entfamilisierung der Frau* ซึ่งอธิบายปรากฏการณ์ของผู้หญิงที่ขาดจากชีวิตครอบครัว เนื่องจากหันไปประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น (Peuckert 1997 : 306) จากแบบสอบถาม

ของ Schering-Frauenstudie ในปี ค.ศ. 1992 ปรากฏว่า เกือบ 80 % ของผู้หญิงจำนวน 2,644 คน สามารถเลือกทำสิ่งที่ตนเองสนใจได้ดีกว่าผู้หญิงรุ่นแม่ และยังเห็นด้วยกับการที่ผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้าน เพราะทำให้เป็นอิสระจากคู่สมรสมากขึ้น และหลุดพ้นจากบทบาทเดิม ๆ ซึ่งสังคมเคยหยิบยื่นให้ (ibd. 307) อย่างไรก็ตาม 30 % ของผู้หญิงทั้งหมดเห็นพ้องต้องกันว่า ถึงแม้จะมีอิสรภาพในชีวิตและอาชีพการงานมากกว่าเก่า แต่ก็ต้องเผชิญกับปัญหาอื่น ๆ ที่ตามมา ซึ่งแบ่งได้เป็นสามประเด็นหลัก คือ

1. ผู้หญิงส่วนใหญ่ยังต้องแบกรับงานภายในบ้านโดยฝ่ายชายเข้ามาช่วยเหลือน้อยมาก หรือไม่ช่วยแบ่งเบาละเลย ภาพของสามีกลับจากที่ทำงานตรงไปนั่งหน้าจอทีวี และร้องขอเบียร์ (Weib, ein Bier!) จึงยังมีให้เห็นอยู่ และนำไปสู่การขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทในครอบครัวบ่อยครั้ง

2. ความไม่ลงรอยระหว่างชีวิตครอบครัว และการประกอบอาชีพ ผู้หญิงส่วนใหญ่เชื่อว่า แม่ที่ออกไปทำงานนอกบ้านจะมีเวลาให้ลูกน้อย และไม่อาจอบรมลูกได้ดีเหมือนกับแม่ที่อยู่กับบ้าน ทำให้ต้องตั้งใจดูแลผลดีผลเสีย และเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง นี่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการหย่าร้างเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ผู้หญิงเยอรมันส่วนหนึ่งซึ่งทำงานเต็มเวลาและต้องการความก้าวหน้าทางอาชีพ เลื่อนเวลาการมีบุตรออกไปเรื่อย ๆ และกว่าจะรู้ตัวก็สายเกินไปเสียแล้ว หรือเคยชินกับชีวิตคู่ที่ไม่มีลูก

3. ความไม่เสมอภาคในการประกอบอาชีพ ผู้หญิงกว่า 50 % มองเห็นว่า อาชีพการงานเป็นปัจจัยที่สร้างโอกาสและความก้าวหน้าให้ แต่เมื่อก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงานจริง ๆ จึงเห็นว่ายังมีแนวคิดแบ่งแยกหญิงชายอยู่ โดยเชื่อว่าผู้ชายสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพดีกว่า ผู้หญิงจึงต้องประสบปัญหาในที่ทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการกีดกันไม่ให้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูงกว่าเดิม ระบบเงินเดือนที่ไม่ยุติธรรม และเงื่อนไขในการทำงานต่าง ๆ (ibd. 308-312)

และล่าสุดเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2004 ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีคนที่เก้าแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ต่อจากนาย Johannes Rau ฝ่ายค้านอันประกอบด้วยพรรค CDU CSU และ FDP ส่งผู้เชี่ยวชาญด้าน

เศรษฐกิจการเงินคือ นาย Horst Koehler เข้าชิงชัย ส่วนฝ่ายรัฐบาล ซึ่งมาจากพรรค SPD และ Gruene ของนายก Schroeder ส่งอาจารย์นักวิชาการ นาง Gesine Schwan ลงแข่ง ผลปรากฏว่า นาย Koehler ชนะการลงคะแนนเสียงในสภาไปเพียงเฉียดฉิว คือ 604 ต่อ 589 และได้เข้าพิธีสาบานตนรับตำแหน่งเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2004 (Nonnenmacher 2004 : 1) แม้นาง Gesine จะเป็นทีที่กล่าวขวัญว่ามีบุคลิกลักษณะโดดเด่นมากกว่าเปิดเผยตรงไปตรงมา และชนะใจผู้ลงคะแนนเสียงถึงเกือบครึ่ง แต่ก็ยังก้าวไปไม่ถึงตำแหน่งผู้นำระดับประเทศอยู่ดี

อย่างไรก็ตาม ภาพของนาง Gesine ซึ่งยอมรับความพ่ายแพ้ พร้อมกับยืนยันขอกลับไปทำงานบริหารที่มหาวิทยาลัยในเมือง Frankfurt (Oder) อย่างเก่า นับเป็นบทพิสูจน์ตัวตนของผู้หญิงว่าไม่ได้อยู่เพื่อการช่วงชิงอำนาจหรือตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองมาไว้ในกำมือ แต่เธอเป็นตัวแทนของผู้หญิงที่ต่อสู้เพื่อให้เกิดการยอมรับในความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันต่างหาก และหากผู้ชายทั้งหลายจะเริ่มเล็งเห็นและเปิดใจยอมรับในข้อนี้ด้วย ไม่นานว่าการเลือกตั้งสมัยหน้า เยอรมนีอาจจะมีประธานาธิบดีหญิงเป็นคนแรกก็ได้

บรรณานุกรม

- Jacobi, Juliane : Zwischen Erwerbsfleiss und Bildungsreligion - Maedchenbildung in Deutschland. In : Duby, Georges; Perrot, Michelle (ed.) : Geschichte der Frauen. Band 4. 19. Jahrhundert. Frankfurt : Campus Verlag 1994, 267-281.
- Haentzschel, Guenter : Zur Bildung und Kultur buergerlicher Frauen im 19. Jahrhundert. In : Montandon, Alain (ed.) : Ueber die deutsche Hoeflichkeit. Bern; Berlin : Lang 1991, 197-214.

- Hooock-Demarle, Marie-Claire : Lesen und Schreiben in Deutschland.
In : Duby; Perrot (ed.) : Geschichte der Frauen. Band 4. 19.
Jahrhundert. Frankfurt : Campus Verlag 1994, 165-186.
- Merchant, Carolyn : Der Tod der Natur. Oekologie, Frauen und
neuzeitliche naturwissenschaft. 1987.
- Nesner, Hans-Joerg : Teufelsglaube und Hexenprozesse. In : Schwaiger,
Georg (ed.) : Teufelsglaube und Hexenprozesse. Muenchen :
Beck 1999.
- Nonnenmacher, Guenther : Bundespraesident. Koehlers knapper Sieg.
In : FAZ 24.05.2004.
- Peuckert, Ruediger : Die Destabilisierung der Familie. In : Heitmeyer,
Wilhelm (ed.) : Was treibt die Gesellschaft auseinander?
Band 1. Frankfurt am Main : Suhrkamp 1997, 287-327.
- Roeckelein, Hedwig : Frauenalltag im frueheren Mittelalter. Im Rahmen
der Ringvorlesung Alltag im Mittelalter (24.05.2004). Zentrum
fuer Mittelalterstudien. Unveroeffentlicht. Bamberg 2004.
- Roesener, Werner : Bauern im Mittelalter. Muenchen : Beck 1987.
- Scholz, Hannelore : Widersprueche im buergerlichen Frauenbild. Zur
aesthetischen Reflexion und poetischen Praxis bei Lessing,
Friedrich Schlegel und Schiller. Weinheim : Deutscher Studien
Verlag 1992.